

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՆԱԶՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

_____ Հայոց լեզվի և գրականության _____
ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ _ Հ. Բաբոյան _ /Ա.Ա.Հ/
Արձանագրություն № _____ 16 _____
«_15_» _____ մայիս 2023 թ.

ՀԼԳ/Բ- 018 «ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-2»

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ

Դասիչ, դասընթացի անվանում

ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն`	011401.00.6-Մասնագիտական մանկավարժություն <i>/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/</i>
Կրթական ծրագիր`	011401.19.6-Հայոց լեզու և գրականություն <i>/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/</i>
Որակավորման աստիճան`	Մանկավարժության բակալավր _____ <i>/բակալավր, մագիստրատուրա/</i>
Ամբիոն`	հայոց լեզվի և գրականության <i>/ամբիոնի լրիվ անվանումը/</i>
Ուսուցման ձևը`	հեռակա <i>/առկա, հեռակա/</i>
Կուրս/կիսամյակ Դասախոս(ներ)`	հեռակա 5-րդ կուրս 10-րդ կիսամյակ Թերեզա Շահվերդյան Լիլիթ Պետրոսյան <i>/անուն, ազգանուն/</i>
Էլ. հասցե/ներ`	tereza.shahverdyan@mail.ru lilitpetrosyano1977@mail.ru

Վանաձոր- 2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում
2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները
3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները
4. Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները
5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների
6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը
7. Ուսումնական աշխատանքները տեսակները
8. Դասավանդման մեթոդներ
9. Ուսումնառության մեթոդները
10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը
11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ
12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ
  - 12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ
  - 12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ
  - 12.3. Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ
  - 12.4. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ
13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում
14. Գնահատում
  - 14.1. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում
  - 14.2. Հարցաշար
  - 14.3. Գնահատման չափանիշներ
15. Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում¹

«Հայոց լեզվի պատմություն - 2» դասընթացը կարևորվում է բարձրագույն մասնագիտական կրթության բնագավառում մասնագետների պատրաստման գործընթացում, ներառված է 011401.19.6 - Հայոց լեզու և գրականություն կրթական ծրագրի ուսումնական պլանի «Հատուկ մասնագիտական» կրթամասում:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.

2.1. Դասընթացի նպատակն է ներկայացնել հայոց լեզվի զարգացման բոլոր այն օրինաչափությունները, որոնք սկիզբ են առել հայ ժողովրդի ծագման օրվանից մինչև մեր օրերը: Դասընթացի 2-րդ մասում քննվում է բայը և չթեքվող խոսքի մասերը հայոց լեզվի պատմության բոլոր շրջաններում, ինչպես նաև միջին հայերենի և աշխարհաբարի ընդհանուր օրինաչափությունները:

2.2. Դասընթացի խնդիրներն են.

- Սովորեցնել նոր դերբայների, բայի խոնարհման համակարգի, նոր լեզվաձևերի առաջացման պատմությունը, ինչպես նաև չթեքվող խոսքի մասերի կրած փոփոխությունները:
- Բացատրել միջին հայերենի և աշխարհաբարի առաջացման օրինաչափությունները:
- Ամրապնդել ուսանողների կողմից ձեռքբերված տեսական գիտելիքները գործնական իրավիճակային խնդիրներով:
- Սովորեցնել ուսանողներին ինչպես օգտվել հայոց լեզվի պատմության ուսումնասիրության և գիտական աղբյուրներից, կատարել հետազոտություններ և եզրահանգումներ ըստ արդյունքների:
- Սովորեցնել ուսանողներին տարբեր շրջանների լեզվանյութի հիման վրա վերլուծել քերականական նոր իրողությունների առաջացումը համատեքստում:

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները /դասընթացները/

«Հայոց լեզվի պատմություն - 2» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայման է ուսանողների գրաբարի, միջին հայերենի, արդի հայերենի, նաև բարբառների մասին գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների առկայությունը:

«Հայոց լեզվի պատմություն - 2» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայման է ուսանողների գիտելիքների և հմտությունների առկայությունը 011401.19.6 «Հայոց լեզու և գրականություն» մասնագիտության վերաբերյալ համապատասխան գիտելիքների պատրաստականությունը:

---

¹ Ներկայացվում է դասընթացի կարևորությունը տվյալ կրթական ծրագրի խնդիրների լուծման հարցում և տեղը ուսումնական պլանում ըստ կրթաբլոկների

4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը² և /կամ կոմպետենցիաները.

«Հայոց լեզվի պատմություն - 2» դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողի ակնկալվող վերջնարդյունքներն են.

1. իմանա արդի հայերենի տեսական հիմունքները կապված հայոց լեզվի պատմության նախորդ շրջանների հետ,
2. իմանա խոնարհման համակարգի մեթոդական հիմքերը և արդյունքները,
3. կարողանա ձեռք բերած տեսական գիտելիքները կիրառել գործնականում,
4. տիրապետի հայոց լեզվի պատմության տարբեր շրջանների վերաբերյալ գիտական հետազոտության մեթոդներին,
5. կարողանա տիրապետել գրաբարից փոխանցված քերականական իրողությունների՝ արդի հայերենի համապատասխանությանը
6. կարողանա բառերի ստուգաբանության բնագավառում կատարել ինքնուրույն եզրահանգումներ:

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կբերի հետևյալ կոմպետենցիաները.

Ա)Ընդհանրական կոմպետենցիաներ

Գործիքային կոմպետենցիաներ (ԳԿ)՝

ԳԿ1 վերլուծելու և սինթեզելու ունակություն,

ԳԿ3 հենքային և ընդհանուր գիտելիքներ,

ԳԿ4 մասնագիտական ոլորտի գիտելիքների հիմունքներ:

Համակարգային կոմպետենցիաներ (ՀԳԿ)՝

ՀԳԿ2 հետազոտություններ կատարելու ունակություններ,

ՀԳԿ5 նոր գաղափարներ առաջ քաշելու (ստեղծագործելու) ունակություն,

ՀԳԿ8 ինքնուրույն աշխատելու ունակություն:

Առարկայական (մասնագիտական) կոմպետենցիաներ (ԱԿ)

ԱԿ1 դրսևորել մասնագիտության պատմության և հիմունքների իմացություն,

ԱԿ5 հասկանալ և օգտագործել քննադատական վերլուծության տեսությունների մեթոդները,

ԱԿ7 ցուցաբերել ուսումնասիրման ոլորտում հետազոտությունների որակի իմացություն:

5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի

² <http://www.vsu.am/karg/ararkayakan-nkaragir-17.pdf>

Լրացվում է «Առարկայի նկարագրի մշակման ռազմավարության» կոմպետենցիաների ցանկին համապատասխան:

պահանջների³.

«Հայոց լեզվի պատմություն - 2» դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքներն և հմտությունները շրջանավարտը կարող է կիրառել մասնագիտական գործունեության ընթացքում, մագիստրատուրայում և ասպիրանտուրայում կրթությունը շարունակելու և գիտական հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը.

Չափանիշ	Առկա ուսուցման համակարգ	Հեռակա ուսուցման համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)	3 կրեդիտ/90 ժամ	3 կրեդիտ/90 ժամ

Աշխատանքի տեսակը	Ժամաքանակ	Ժամաքանակ
Դասախոսություն	20	6
Գործնական աշխատանք	16	12
Ինքնուրույն աշխատանք	48	72
Ընդամենը	90	90
Ստուգման ձևը (ստուգարք/ ընթացիկ քննություն/ հանրագումարային քննություն)	ընթացիկ քննություն	հանրագումարային քննություն

7. Ուսումնական աշխատանքների տեսակները⁴ .

- **Դասախոսությունը** դասախոսի կողմից դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի առջև ուրվագծվող գիտական մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ պարապմունքների և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի ակտիվ իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեսզի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:

³ Նշվում է, թե տվյալ դասընթացի յուրացման, ամփոփման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները աշխատաշուկայի որ բնագավառներում և ոլորտներում կարող է շրջանավարտը կիրառել:

⁴ Թողնել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

- **Գործնական աշխատանքների** ժամանակ ուսանողը կատարում է լսարանային աշխատանք՝ դասախոսի անմիջական ղեկավարման ներքո: Գործնական պարապմունքները անցկացվում են գործնական խնդիրների լուծման, առաջադրանքների իրականացման, թեստերի, իրավիճակային վերլուծությունների, գործարար խաղերի, խմբային աշխատանքների, տնային առաջադրանքների, ուղեղային գրոհների, ինտերակտիվ ուսուցման միջոցով՝ տեսական գիտելիքները կիրառելու, գործնական ունակությունների և հմտությունների ձեռքբերման և ամրապնդման նպատակով: Դասախոսն առաջադրում է գործնական պարապմունքների թեման, նպատակը, խնդիրները, այն հարցերը, որոնք պետք է լուծել գործնական պարապմունքի ընթացքում, գործնական պարապմունքի անցկացման մեթոդները և պատասխանում է ուսանողների տված հարցերին:
- **Ինքնուրույն աշխատանքը** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական ղեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական ղեկավարության: Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են⁵՝
  - **Ռեֆերատ** – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):
  - **Գործարար խաղեր** – պայմանական իրավիճակներում սոցիալ-տնտեսական համակարգերի և մարդկանց մասնագիտական գործունեության կառավարման գործընթացների նմանակեղծային մոդելավորում՝ առաջացող հիմնախնդիրների ուսումնասիրման և լուծման նպատակով:
  - **Էսսե** – արձակ ստեղծագործություն՝ քննադատության և լրագրության ժանրի որևէ խնդրի ազատ վերլուծություն:
  - **Կլոր սեղան** – ինքնուրույն աշխատանքի ձևին բնորոշ է թեմատիկ բանավեճի համադրումը խմբային աշխատանքի հետ:
  - **Կոնկրետ իրավիճակների վերլուծություն** – ուսանողների ակտիվ գործունեության կազմակերպման ամենաարդյունավետ և տարածված ձևերից մեկն է, որը զարգացնում է մասնագիտական և կեցությանը վերաբերող տարբեր հարցերի վերլուծության կարողությունը:
  - **Նախագծերի մեթոդ** – ուսումնաճանաչողական, ստեղծագործական կամ խաղային համատեղ գործունեության տեսակ է, սովորող-գործընկերների միջև, որոնք ունեն ընդհանուր նպատակ և համաձայնեցված միջոցներ՝ ուղղված որևէ խնդրի լուծման կամ որոշակի արդյունքի ձևակերպման:
  - **Հարցի նախապատրաստման մոդել** – կամավորության սկզբունքով ընտրված ուսանողն իր նախընտրած հակիրճ ձևով նախապատրաստում է տվյալ առարկայից քննության կամ ստուգարքի հարցերի իր պատասխանների փաթեթը: Քննությունից (ստուգարքից) 1 շաբաթ առաջ նա հանձնում է փաթեթը դասախոսին, որը ստուգում է այդ նյութերը և որոշում դրանց համապատասխանությունը տվյալ առարկայի բովանդակությանը:
  - **Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում** – նոր տեղեկատվական տեխ-

⁵ Թողնել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

նոյրգիաները կարող են օգտագործվել հետևյալ նպատակներով՝ համացանցում անհրաժեշտ տեղեկատվության որոնման համար, երկխոսություն համացանցում, թեմատիկ ցանցային էջերի օգտագործում:

- **Աշխատանքային տեսք** – նախատեսված է ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների համար և թույլ է տալիս գնահատել ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանն ուսանողների կողմից:
- **Զեկույց** – որևէ գիտական կամ հետազոտական թեմայի շուրջ կատարած եզրակացությունների, ստացած արդյունքների ներկայացում ուսանողի կողմից:
- **Հարցազրույց** – վերահսկողության միջոց, որը կազմակերպվում է որպես հատուկ զրույց դասավանդողի և ուսանողների միջև՝ կապված այնպիսի թեմայի հետ ինչպիսին կարգապահությունն է, և նախատեսված է հստակեցնել ուսանողների գիտելիքների շրջանակը կոնկրետ թեմայի, հարցի վերաբերյալ:

8. **Դասավանդման մեթոդներն են՝** հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, *թեմատիկ սեմինար*, սեմինար-բանավեճ, գործնական աշխատանք՝ անհատական աշխատանք, գործնական աշխատանք՝ խմբային աշխատանք, ուսուցում գործողությամբ (action learning), իրավիճակային խնդիրների վերլուծություն, գործարար խաղեր:

9. **Ուսումնառության մեթոդներն են՝** մտքերի քարտեզագրում, թիմային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, ալգորիթմների և հրահանգների կազմում, աղյուսակների և դասակարգման համեմատման և համակարգման սխեմաների կազմում, փորձի/հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում:

10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների⁶.

h/h	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների				
		դասավանդումը	սեմինար պարամունք	գործնական աշխատանք	լաբորատոր աշխատանք	Ինքնուրույն աշխատանք
1.	Բայն իբրև խոսքի մաս. քերականական հատկանիշները:	0,5		1		9
2.	Գրաբարի դերբայները:	0,5		2		9
3.	Նոր դերբայների առաջացումը:	0,5		1		9
4.	Դիմավոր բայաձևերը գրաբարում:	0,5		1		9
5.	Նոր եղանակների առաջացումը:	1		2		9
6.	Գրաբարի և միջին հայերենի շարահյուսության հիմնական օրինաչափությունները:	1		2		9
7.	Միջին հայերենի առաջացման պատմահասարակական պայմանները: Չթեքվող խոսքի մասերը միջին հայերենում:	1		2		9
8.	Աշխարհաբար շրջանի ընդհանուր բնութագիրը:	1		1		9
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		6		12		72

⁶ Նման է օրացուցային պլանին:

11. Ուսումնասիրողական գրականության ապահովման քարտ

h/h	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		
1.	Աբրահամյան Ա., Հայերենի դերբայները և նրանց ձևաբանական նշանակությունը: Երևան	1953
2.	Աճառյան Հ., Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի համեմատությամբ 562 լեզուների, հ. 5, Երևան	1965
3.	Անթույան Ս., Խոնարհման համակարգի զարգացման ընթացքը // Հայոց լեզվի պատմական քերականություն, հ. 2, Երևան	1975
4.	Առաքելյան Վ., Ակնարկներ հայ գրական լեզվի պատմության (5-րդ դար), Երևան	1981
5.	Գուրգեն Կիպրոնի Խաչատրյան, Թերեզա Սարգսի Շահվերդյան, Լիլիթ Հովիկի Պետրոսյան, Գրական հայերենի պատմության դասընթաց, մաս Ա, Բ, Երևան	2018
6.	Թերեզա Շահվերդյան, Պատմական ձևաբանություն, Երևան	2021
7.	Ջահուկյան Գ., Գրաբարի քերականության պատմություն, Երևան	1974
8.	Ջահուկյան Գ., Գրաբարի քերականության պատմություն, Երևան	1974
9.	Սևակ Գ., Ժամանակակից հայոց լեզվի համառոտ պատմություն, Երևան	1948
Լրացուցիչ գրականություն (ԼԳ)		
1.	Աբաջյան Ա., Դիլբարյան Ն., Յուզբաշյան Ա., Հայոց լեզվի պատմություն, Երևան	2017
2.	Աբեղյան Մ., Գրաբարի քերականություն, Յերևան	1936
3.	Աբրահամյան Ա., Գրաբարի ձևաբանություն, Երևան	1976
4.	Ակնարկներ միջին գրական հայերենի պատմության, հ. Բ, Երևան	1975

5.	Աճառյան Հ., Հայոց լեզվի պատմություն 1-ին մաս, Երևան	1940
6.	Աճառյան Հ., Հայոց լեզվի պատմություն 1-րդ մաս, Երևան	1951
7.	Առաքելեան Վ., Գրաբարի քերականություն, Երևան	2010
8.	Ղազարյան Ս., Հայոց լեզվի համառոտ պատմություն, Երևան	1981
9.	Ղարիբյան Ա., Հայերենի անվանական հոլովման զարգացման երկու ներքին օրենքները, Հայկական ՄՍՌ գիտությունների ակադեմիայի տեղեկագիր, №8	1955
10.	Շահվերդյան Թ., Գրաբարի դերբայները. Ձևաբանություն և շարահյուսություն, Երևան	2001
11.	Շահվերդյան Թ., Դասական գրաբարի շարահյուսական ոճաբանություն, Երևան	2007
12.	Март Н., Грамматика древнеармянского языка, СПб,	1903
13.	Туманян Э. Г., Дренеармянский язык, Москва	1971
Համացանցային տեղեկատվական պաշարներ (ՀՏՊ)/ Էլեկտրոնային աղբյուրներ (ԷԱ)		
1.		

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Գրականություն ⁷
1.	Բայն իբրև խոսքի մաս. քերականական հատկանիշները:	Բայիմաստ, բայի սեռը:	0,5	ՊԳ 2,3,5,6,7 ԼԳ 2,3, 4,8
2.	Գրաբարի դերբայները:	Անորոշ դերբայ, կազմությունը, ձևաբանական և շարահյուսական առանձնահատկությունները: Անցյալ դերբայ, կազմությունը, ձևաբանական և շարահյուսական առանձնահատկությունները: Ապառնի դերբայ, կազմությունը, ձևաբանական և շարահյուսական առանձնահատկությունները: Ենթակայական կամ ներկա դերբայ, կազմությունը, ձևաբանական և շարահյուսական առանձնահատկությունները:	0,5	ՊԳ 1, 2,,3,7 ԼԳ 1, 3, 4, 10
3.	Նոր դերբայների առաջացումը:	Անկատար դերբայ: Կատարելի դերբայ: Համակատար դերբայ: Ժխտական դերբայ: Վաղակատար դերբայ: Հարակատար դերբայ:	0,5	ՊԳ 1, 2,,3,7 ԼԳ 1, 3, 4, 10
4.	Դիմավոր բայաձևերը գրաբարում:	Սահմանական եղանակը և հետագա դարերում կրած փոփոխությունները: Ստորադասական եղանակը և նրա վերացումը: Հրամայական եղանակը, կրած փոփոխությունները:	0,5	ՊԳ 2,3,5,6,7 ԼԳ 2,3, 4,8
5..	Նոր եղանակների առաջացումը:	Ըղձական եղանակի առաջացումը: Պայմանական եղանակի առաջացումը: Հարկադրական եղանակի առաջացումը:	1	ՊԳ 2, 3, 4, 5, 6, 9 ԼԳ 1, 4,6

⁷ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, որ.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն:

6.	Գրաբարի և միջին հայերենի շարահյուսության հիմնական օրինաչափությունները:	Պարզ և բարդ նախադասություններ: Բառակապակցություն: Նախադասության գլխավոր անդամներ: Գոյականական անդամի լրացումներ: Բայական անդամի լրացումներ:	1	ՊԳ 5 ԼԳ 1,4,8,11
7.	Միջին հայերենի առաջացման պատմահասարակական պայմանները: Չթեքվող խոսքի մասերը միջին հայերենում:	Մակբայ: Կապ: Շաղկապ: Ձայնարկություն: Վերաբերականներ	1	ՊԳ 5 ԼԳ 4, 6, 10
8.	Աշխարհաբար շրջանի ընդհանուր բնութագիրը:	Կազմավորման շրջան: Ձևավորման շրջան: Երկճյուղ աշխարհաբար: Համազգային լեզվի շրջան	1	ՊԳ 5 ԼԳ 1, 6, 8

12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

Խ/Խ	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Ստուգման ձևը	Գրականություն ⁸
1.	Բայն իբրև խոսքի մաս. քերականական հատկանիշները:	Բայիմաստ, բայի սեռը:	1	Բանավոր հարցում, գործնական վարժություններ	ՊԳ 2,3,5,6,7 ԼԳ 2,3, 4,8
2.	Գրաբարի դերբայները:	Անորոշ դերբայ, կազմությունը, ձևաբանական և շարահյուսական առանձնահատկությունները: Անցյալ դերբայ,	2	Բանավոր հարցում, գործնական վարժություններ	ՊԳ 1, 2,,3,7 ԼԳ 1, 3, 4, 10

⁸ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

		կազմությունը, ձևաբանական և շարահյուսական առանձնահատկությունները: Ապառնի դերբայ, կազմությունը, ձևաբանական և շարահյուսական առանձնահատկությունները: Ենթակայական կամ ներկա դերբայ, կազմությունը, ձևաբանական և շարահյուսական առանձնահատկությունները:			
3.	Նոր դերբայների առաջացումը:	Անկատար դերբայ: Կատարելի դերբայ: Համակատար դերբայ: Ժխտական դերբայ: Վաղակատար դերբայ: Հարակատար դերբայ:	1	Բանավոր հարցում, գործնական վարժություններ	ՊԳ 1, 2,,3,7 ԼԳ 1, 3, 4, 10
4.	Դիմավոր բայաձևերը գրաբարում:	Սահմանական եղանակը և հետագա դարերում կրած փոփոխությունները: Ստորադասական եղանակը և նրա վերացումը: Հրամայական եղանակը, կրած փոփոխությունները:	1	Բանավոր հարցում, գործնական վարժություններ	ՊԳ 2,3,5,6,7 ԼԳ 2,3, 4,8
5.	Նոր եղանակների առաջացումը:	Ընդհանուր եղանակի առաջացումը: Պայմանական եղանակի առաջացումը: Հարկադրական եղանակի առաջացումը:	2	Բանավոր հարցում, գործնական վարժություններ	ՊԳ 2, 3, 4, 5, 6, 9 ԼԳ 1, 4,6
6.	Գրաբարի և միջին հայերենի շարահյուսության հիմնական օրինաչափությունները:	Պարզ և բարդ նախադասություններ: Բառակապակցություն: Նախադասության գլխավոր անդամներ: Գոյականական անդամի լրացումներ: Բայական անդամի լրացումներ:	2	Բանավոր հարցում, գործնական վարժություններ	ՊԳ 5 ԼԳ 1,4,8,11
7.	Միջին հայերենի	Մակբայ: Կապ: Շաղկապ: Չայնարկություն:	2	Բանավոր հարցում,	ՊԳ 5

	առաջացման պատմահասարակական պայմանները: Չթեքվող խոսքի մասերը միջին հայերենում:	Վերաբերականներ		գործնական վարժություններ	ԼԳ 4, 6, 10
8.	Աշխարհաբար շրջանի ընդհանուր բնութագիրը:	Կազմավորման շրջան: Ձևավորման շրջան: Երկճյուղ աշխարհաբար: Համազգային լեզվի շրջան	1	Բանավոր հարցում, գործնական վարժություններ	ՊԳ 5 ԼԳ 1, 6, 8

12.3. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Ինքնուրույն աշխատանքի թեմաները	Ուսումնասիրվող հարցեր	Աշխատանքի տեսակը ⁹	Ներկայացման ժամկետները	Ստուգման ձևը	Գրականություն ¹⁰
1.	Բայի քերականական կարգերի պատմական զարգացումը:	1. Բայի լծորդությունները գրաբարում, միջին հայերենում և ժամ. հայերենում: 2. Կրավորական սեռի արտահայտության միջոցները լեզվի զարգացման տարբեր շրջաբերում: 3. Պարզ և ածանցավոր բայեր:	զեկուցում	Կիսամյակի ավարտ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 2,3,5,6,7 ԼԳ 2,3, 4,8

⁹ Տես 7-րդ կետի հինգերորդ պարբերությունը:

¹⁰ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն:

2.	Նոր դերբայների առաջացումը:	1.Անկատար դերբայ: 2.Կատարելի դերբայ: 3.Համակատար դերբայ: 4.Ժխտական դերբայ: 5.Վաղակատար դերբայ: 6.Հարակատար դերբայ:	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 1, 2,,3,7 ԼԳ 1, 3, 4, 10
3.	Նոր եղանակների առաջացումը:	1.Ըղձական եղանակի առաջացումը: 2.Պայմանական եղանակի առաջացումը: 3.Հարկադրական եղանակի առաջացումը:	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 2, 3, 4, 5, 6, 9 ԼԳ 1, 4,6
4.	Գրաբարի և միջին հայերենի շարահյուսության հիմնական օրինաչափությունները:	1.Պարզ և բարդ նախադասություններ: 2.Բառակապակցություն: 3.Նախադասության գլխավոր անդամներ: 4.Գոյականական անդամի լրացումներ: 5.Բայական անդամի լրացումներ:	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 5 ԼԳ 1,4,8,11

13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում¹¹

Ռեսուրսի անվանումը	Ռեսուրսի անվանումը, քանակը, նկարագրությունը (անհրաժեշտության դեպքում)
Լսարան (հատուկ կահավորմամբ)	301, 303
Նյութեր լաբորատոր աշխատանքների համար	
Սարքեր, սարքավորումներ	Համակարգիչ, պրոյեկտոր
Համակարգչային ծրագրեր	
Դասախոսություններ	

¹¹ Նշվում են սարք-սարքավորումների, համակարգչային ծրագրերի նկարագրությունները և քանակը, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ դասընթացի ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու համար:

14. Գնահատում

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի¹²:

14.1. Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝

- ուսումնական գործընթացին ուսանողի մասնակցության աստիճանի գնահատում դասերին հաճախումների հաշվառման միջոցով՝ առավելագույնը 20 միավոր,
- գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

14.2. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.

Դասընթացն ամփոփվում է քննությամբ:

Քննությամբ ամփոփվող դասընթացն ավարտվում է կիսամյակի 2 քննության

---

¹²«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.06.2022թ.):

միջոցով և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով:

14.3. Հարցաշար (ըստ ծրագրի)

1. Բայն իբրև խոսքի մաս. քերականական հատկանիշները. բայիմաստ:
2. Բայի սեռը լեզվի պատմության տարբեր շրջաններում:
3. Դիմավոր և անդեմ բայեր, գրաբարի դերբայները:
4. Անորոշ դերբայ, կազմությունը, ձևաբանական և շարահյուսական առանձնահատկությունները:
5. Անցյալ դերբայ, կազմությունը, ձևաբանական և շարահյուսական առանձնահատկությունները:
6. Ապառնի դերբայ, կազմությունը, ձևաբանական և շարահյուսական առանձնահատկությունները:
7. Ենթակայական կամ ներկա դերբայ, կազմությունը, ձևաբանական և շարահյուսական առանձնահատկությունները:
8. Նոր դերբայների առաջացումը. անկատար դերբայ:
9. Կատարելի դերբայ:
10. Համակատար դերբայ:
11. Ժխտական դերբայ:
12. Վաղակատար դերբայ,
13. Հարակատար դերբայ:
14. Դիմավոր բայաձևերը գրաբարում:
15. Սահմանական եղանակը և հետագա դարերում կրած փոփոխությունները:
16. Ստորադասական եղանակը և նրա վերացումը:
17. Հրամայական եղանակը, կրած փոփոխությունները:
18. Նոր եղանակների առաջացումը. ըղձական եղանակ:
19. Պայմանական եղանակի առաջացումը:
20. Հարկադրական եղանակի առաջացումը:
21. Գրաբարի և միջին հայերենի շարահյուսության հիմնական օրինաչափությունները:
22. Պարզ և բարդ նախադասություններ:
23. Բառակապակցություններ:
24. Նախադասության գլխավոր անդամներ:
25. Գոյականական անդամի լրացումներ:
26. Բայական անդամի լրացումներ:
27. Միջին հայերենի առաջացման պատմահասարակական պայմանները:
28. Չթեքվող խոսքի մասերը միջին հայերենում:
29. Մակբայ:
30. Կապ:
31. Շաղկապ:
32. Չայնարկություն:
33. Վերաբերականներ:

34. Աշխարհաբար շրջանի ընդհանուր բնութագիրը.
35. Կազմավորման շրջան:
36. Ձևավորման շրջան:
37. Գրապայքար: Խ. Աբովյանի լեզվաշինական գործունեությունը:
38. «Հյուսիսափայլ» ամսագիրը և նրա դերը աշխարհաբարի հաղթանակի գործում:
39. Միքայել Նալբանդյանի լեզվաշինական գործունեությունը:
40. Ստեփանոս Նազարյանցի հրապարակումները աշխարհաբարի օգտին:
41. Երկճյուղ աշխարհաբար:
42. Աշխարհաբարի դասական շրջան /Բաֆֆի, Հովհ. Թումանյան, Ավ. Իսահակյան և ուրիշներ/:
43. Համազգային լեզվի շրջան:

14.4 Գնահատման չափանիշները¹³.

Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքներին հասնելու ընթացքի գնահատում`

1. Մասնակցությունը դասընթացին (ընդհանուր գնահատականի 20%-ը կամ 20միավոր)
    - Գնահատման մեթոդը`
      - Հաճախումների հաշվառում
    - Գնահատման չափանիշները`
      - ներկայություն:
  2. Մասնակցությունը գործնական աշխատանքներին (գումարային 20միավոր)
    - Գնահատման մեթոդը`
      - Նյութի գիտական, համակարգված ձևակերպում,
      - Ինքնուրույն եզրահանգումներ, սեփական տեսակետի ներկայացում,
      - Նյութը ներկայացնելիս երկու և ավելի գիտական աղբյուրների օգտագործում,
  3. Ինքնուրույն աշխատանքներ (ընդհանուր գնահատականի 20%-ը գումարային 20միավոր)
    - Գնահատման մեթոդը`
      - Ստեղծագործական մոտեցման առկայություն,
      - Հետազոտական աշխատանքի առկայություն,
      - Ինքնուրույն դատողություններ,
      - Առաջարկություններ:
  4. Քննություն (ընդհանուր գնահատականի 40%-ը, կամ 40 միավոր, երկու ընթացիկ քննությունների գումարային արժեք)
    - Ստուգման ձևը և գնահատման մեթոդը`
      - հարցաշարային ընթացիկ գրավոր քննություն:
    - Գնահատման չափանիշները`
      - պատասխանել 4 հարցերին /յուրաքանչյուր հարցը 5 միավոր/, վաստակել 20 միավոր:
- 8 միավոր վաստակելու դեպքում ստանում է դրական գնահատական:

¹³ Լրացվում է ըստ ամբիոնի /դասախոսի որոշման:

«ՎԱՆԱԶՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉ

Մասնագիտություն՝	011401.00.6-Մասնագիտական մանկավարժություն <i>/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/</i>
Կրթական ծրագիր՝	011401.19.6-Հայոց լեզու և գրականություն <i>/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/</i>
Որակավորման աստիճան՝ Մանկավարժության բակալավր	<i>/բակալավր, մագիստրատուրա/</i>

Վանաձոր 2023

Հեռակա ուսուցման համակարգ

Դասընթացի թվանիշը, անվանումը	ՀԼԳ/բ-018 «ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-2»			
Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը	3 կրեդիտ			
Ուսումնառության տարի / կիսամյակ	5-րդ, 10-րդ կիսամյակ			
Ժամերի բաշխումը	Լսարանային	18	Դասախոսություն	6
			Մեմինար	
			Լաբորատոր աշխատանք	
			Գործնական աշխատանք	12
	Ինքնուրույն	72		
Ընդամենը	90			
Ստուգման ձևը	Քննություն			
Դասընթացի նպատակը	Դասընթացի նպատակն է ներկայացնել հայոց լեզվի զարգացման բոլոր այն օրինաչափությունները, որոնք սկիզբ են առել հայ ժողովրդի ծագման օրվանից մինչև մեր օրերը: Դասընթացի 2-րդ մասում քննվում է բայը և չթեքվող խոսքի մասերը հայոց լեզվի պատմության բոլոր շրջաններում, ինչպես նաև միջին հայերենի և աշխարհաբարի ընդհանուր օրինաչափությունները:			
Դասընթացի վերջնարդյունքները	<p>Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը.</p> <p><i>Գիտելիք</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Կիմանա արդի հայերենի տեսական հիմունքները կապված հայոց լեզվի պատմության նախորդ շրջանների հետ, խոնարհման համակարգի մեթոդական հիմքերը և արդյունքները <p><i>Հմտություն</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Կկարողանա ձեռք բերած տեսական գիտելիքները կիրառել գործնականում <p><i>Կարողունակություն</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Կկարողանա բառերի ստուգաբանության բնագավառում կատարել ինքնուրույն եզրահանգումներ 			
Դասընթացի	Բայն իբրև խոսքի մաս. քերականական հատկանիշները:			

<p>բովանդակությունը</p>	<p>Բայիմաստ: Բայի սեռը: Դիմավոր և անդեմ բայեր:</p> <p>Գրաբարի և միջին հայերենի շարահյուսության հիմնական օրինաչափությունները: Պարզ և բարդ նախադասություններ: Բառակապակցություն: Նախադասության գլխավոր անդամներ: Գոյականական անդամի լրացումներ: Բայական անդամի լրացումներ:</p> <p>Աշխարհաբար շրջանի ընդհանուր բնութագիրը: Կազմավորման շրջան: Ձևավորման շրջան: Երկճյուղ աշխարհաբար: Համազգային լեզվի շրջան:</p>
<p>Գնահատման մեթոդները և չափանիշները</p>	<p>Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքներին հասնելու ընթացքի գնահատում`</p> <p>1. Մասնակցությունը դասընթացին (ընդհանուր գնահատականի 20%-ը կամ 20միավոր)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Գնահատման մեթոդը` <ul style="list-style-type: none"> - Հաճախումների հաշվառում ▪ Գնահատման չափանիշները` <ul style="list-style-type: none"> <li>- ներկայություն:</li> </ul> </li> </ul> <p>2. Մասնակցությունը գործնական աշխատանքներին (գումարային 20միավոր)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Գնահատման մեթոդը` <ul style="list-style-type: none"> - Նյութի գիտական, համակարգված ձևակերպում, - Ինքնուրույն եզրահանգումներ, սեփական տեսակետի ներկայացում, - Նյութը ներկայացնելիս երկու և ավելի գիտական աղբյուրների օգտագործում, <p>3. Ինքնուրույն աշխատանքներ (ընդհանուր գնահատականի 20%-ը գումարային 20միավոր)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Գնահատման մեթոդը` <ul style="list-style-type: none"> - Ստեղծագործական մոտեցման առկայություն, - Հետազոտական աշխատանքի առկայություն, - Ինքնուրույն դատողություններ, - Առաջարկություններ: <p>4. Քննություն (ընդհանուր գնահատականի 40%-ը, կամ 40 միավոր, երկու ընթացիկ քննությունների գումարային արժեք)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ստուգման ձևը և գնահատման մեթոդը` <ul style="list-style-type: none"> - հարցաշարային ընթացիկ գրավոր քննություն:

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Գնահատման չափանիշները՝ - պատասխանել 4 հարցերին /յուրաքանչյուր հարցը 5 միավոր/, վաստակել 20 միավոր: <p>8 միավոր վաստակելու դեպքում ստանում է դրական գնահատական:</p>
<p>Գրականություն</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1.Աբրահամյան Ա., Հայերենի դերբայները և նրանց ձևաբանական նշանակությունը, Երևան, 1953: 2.Աճառյան Հ., Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի համեմատությամբ 562 լեզուների, հ. 5, Երևան, 1965: 3.Անթոսյան Ս., Խոնարհման համակարգի զարգացման ընթացքը // Հայոց լեզվի պատմական քերականություն, հ. 2, Երևան, 1975: 4.Առաքելյան Վ., Ակնարկներ հայ գրական լեզվի պատմության (5-րդ դար), Երևան, 1981: 5.Գուրգեն Կիպրոնի Խաչատրյան, Թերեզա Սարգսի Շահվերդյան, Լիլիթ Հովիկի Պետրոսյան, Գրական հայերենի պատմության դասընթաց, մաս Ա, Բ, Երևան, 2018: 6.Թերեզա Շահվերդյան, Պատմական ձևաբանություն, Երևան, 2021: 7.Ջահուկյան Գ., Գրաբարի քերականության պատմություն, Երևան, 1974: 8.Ջահուկյան Գ., Գրաբարի քերականության պատմություն, Երևան, 1974: 9.Սևակ Գ., Ժամանակակից հայոց լեզվի համառոտ պատմություն, Երևան, 1948: